

**YAZILIŞININ 600. YILINDA BİR KUTLU DOĞUM ŞAHESERİ
ULUSLARARASI MEVLİD SEMPOZYUMU**

**TÜRKİYE
DİYANET VAKFI
YAYINLARI**

Bir Kutlu Doğum Şaheseri

MEVLİD ve
SÜLEYMAN ÇELEBİ

Editörler

Bilal Kemikli

Osman Çetin

Mevlid ve Süleyman Çelebi
Bilal Kemikli-Osman Çetin

Yayın No: 476

Sempozyum ve Paneller Serisi : 45

ISBN 978-975-389-649-8

10.06.Y.0005.476

Yayıncı Sertifika No: 15402

© Bütün Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

1. Baskı, Eylül 2010, Ankara 1.000 Adet

İLK SAY Kurulu'nun 09.02.2010 tarih ve 2/5 sayılı kararıyla uygun görülmüş ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti'nin 16.02.2010 tarih ve 1333 /16 sayılı kararıyla basılmıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi'nin dizgi, fotomekanik, ofset ve cilt tesislerinde hazırlanıp basılmıştır.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi

Alınteri Bulvarı 1256 Sokak No:11

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312. 354 91 31 (pbx) Faks:0 312 354 91 32

web: www.diyantevakfiyayin.com.tr.

e-posta: tdvyayin@diyanetvakfi.org.tr

BİR TARİHÇİ GÖZÜYLE MEVLİD

Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL

Uludağ Ü. İlahiyat Fakültesi, Bursa

Süleyman Çelebi ve *Mevlid*'in Yazılışı İle İlgili Kısa Bilgi

15. asırdaki dinî edebiyat çığırının en kuvvetli, en şöhretli eserlerinden biri Süleyman Çelebi'nin 1409'da Bursa'da tamamladığı "Vesîletü'n-Necât" adlı *Mevlid* Manzûmesi'dir. Söz konusu eser, bu tarihten itibaren Türk dünyasında en çok okunan, dinlenen, dinleyenleri etkileyen, zihinlere ve gönüllere Hz. Muhammed Mustafa sevgisini nakşeden, manzûm bir eser olarak tarihimizdeki yerini almıştır.

Süleyman Çelebi'nin, Vesîletü'n-Necât adını verdiği *Mevlid*'ini, Ulu Camii'nde görevli olduğu sırada orada cereyan ettiği rivayet edilen bir olayın etkisinde kalarak yazdığı kaynaklarda nakledilir.

1409 yılında tamamlanan *Mevlid*'in yazılışı, Osmanlı tarihine şehzadeler kavgası diye geçen fetret devrinin sonlarına tesadüf etmektedir. Bu münasebetle *Mevlid*'in o günkü Türk dünyasına verdiği, "Hazreti Muhammed (sav.)'in sevgisi etrafında toparlanma mesajı" fevkalâde önemlidir.

Mevlid'in Kaynakları ve Muhtevası

Süleyman Çelebi'nin Hz. Peygamber'e dair verdiği bilgileri anlamak adına eserin kaynaklarına ve muhtevasına kısaca göz atmakta yarar vardır.

Çelebi'nin, *Mevlid*'ini yazarken Anadolu'da dinî içerikli ilk Türkçe eserler arasında yer alan Âşık Paşa'nın *Garibnâme*'sinden yararlandığında kaynaklar hemfikirdirler. Konunun uzmanlarından merhûme hocamız Necla Pekolcay bunu belirttiği gibi,¹ *Mevlid*'in Türkçe kaynakları ve şerhlerine dair Bursa'da gerçekleştirilmiş bir önceki sempozyumda tebliğ sunan, alanın mütehasıslarından Kemal Yavuz

¹ Necla Pekolcay, *Mevlid -Süleyman Çelebi*, s. 44.

Hoca, özellikle yaratılış, nûr-ı Muhammedî ve mi'râc konularında *Garibnâme* ile kıyaslamalar yapmıştır.² Aynı araştırmacılar Süleyman Çelebi'nin, Erzurumlu Mustafa Darîr'in *Sîretü'n-Nebî*'sinden de özellikle Hz. Peygamber'in doğumu bahrinde etkilendiğini söylerler.³ Darîr, eserini yazarken özellikle Ebu'l-Hasan el-Bekrî'nin (ö. 7. yüzyıl sonu) *el-Envâr ve Miftâhü's-sürûr ve'l-Efkâr fi Mevlidi'n-Nebiyi'l-Muhtâr* adlı eserini esas aldığına göre Çelebi'nin de aynı kaynaktan yararlandığı söylenebilir. Tabii ki Siyer-i Nebî'nin ana kaynakları arasında yer alan İbn Hişam ve çağdaşlarıyla muakkiplerinin eserlerini görmüş olabileceği, ilmî birikimi itibariyle rahatlıkla düşünülebilir. Keza Süleyman Çelebi ile aynı dönemde yaşadığı bilinen Ahmedî'nin (ö. 1412) Bursa'da *Vesîletü'n-Necât*'tan iki yıl önce yazdığı *İskender-nâme*'ye dahil edilen özet bir *Mevlidi* ile Bursa'da bir süre kalmış olan Arap şâiri İbnü'l-Cezerî'nin (ö. 1429) yazdığı *el-Mevlidü'l-Kebîr*'i de burada hatırlamakta yarar vardır. Mümkündür ki Süleyman Çelebi, bu iki şahsiyetle ya bizzat görüşme ya da eserlerini tetkik fırsatını bulmuştur.⁴ Çelebi'nin dedesi (Şeyh Mahmud), İbn Arabî'nin *Füsûs*'una şerh yazdığına göre ondan etkilendiği de akla gelen bir husustur. *Mevlid*'de yer alan bazı beyitlerdeki tasavvufî derinlik bunu göstermektedir.⁵ Ayrıca özellikle Hz. Peygamber'in doğumu etrafındaki tasvirî anlatımda ve mucizelerinin sıralanışında yer alan bazı unsurlardan hareketle "Delâilü'n-Nübüvve, Hasâisü'n-Nübüvve, Şevâhidü'n-Nübüvve, A'lâmü'n-Nübüvve, Hücecü'n-Nübüvve, Âyâtü'n-Nübüvve" türü eserlerin tesirine açık olduğu da akla gelmektedir.⁶

² Kemal Yavuz, "Mevlid'in Türkçe Kaynakları, Şerhleri ve Mevlid Metni Üzerine", *Süleyman Çelebi ve Mevlid*, (ed. Mustafa Kara-Bilâl Kemikli), Osmangâzi Belediyesi Yayınları, Bursa 2007, s. 67-71.

³ Necla Pekolcay, *a. g. e.*, s. 44; Kemal Yavuz, *a. g. k.*, s. 71. Erzurumlu Darîr'le ilgili bir çalışma için bk. Leyla Karahan, *Erzurumlu Darîr*, MEB Yayınları, İstanbul 1995.

⁴ Bilâl Kemikli, "Süleyman Çelebi'nin Muhiti - Vesîletü'n-Necât'ın Yazıldığı Ortam Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Süleyman Çelebi ve Mevlid*, s. 23.

⁵ Bu konuda derinlemesine bir araştırma ve tahlil için bk. Süleyman Uludağ, "Süleyman Çelebi'nin İnanç ve Fikir Dünyası", *a. g. e.*, s. 182-209.

⁶ "Delâil, Şevâhid, A'lâm, Hücec, Âyât" unvanlı çalışmalar, Peygamberlik müessesesini ve özellikle Hz. Muhammed (sav.)'in peygamberliğini ispatlamak amacıyla yazılan eserlerin ortak adıdır. Hz. Peygamber'in diğer insanlardan ayırt edilmesini sağlayan özellikleri anlamında ise "Hasâis" adlandırması yapılmıştır. Meselâ Ebû Nuaym el-İsfahanî (ö. 1038) ve Beyhakî (ö. 1066)'nin "*Delâilü'n-Nübüvve*"si, Suyutî (ö. 1505)'nin "*el-Hasâisü'n-Nübüvve veya el-Hasâisü'l-Kübrâ*" sı meşhurdur.

Bir münâcâtla başlayan eserin muhtevası bâb başlıkları (bahirler) hâlinde şöyledir: "Allah'ın birliği hakkında, nâzım için dua talebi ve kitap için özür beyanı, âlemin yaratılma sebebinin beyanı, Hz. Muhammed'in ruhunun yaratılmasının beyanı (iki fasl), Hz. Muhammed'in vücudunun zuhura gelmesinin beyanı (üç fasl), Hz. Muhammed'in doğumu sırasında ortaya çıkan fevkalâdeliklerin beyanı (altı fasl), Hz. Peygamber'in medhi, mucizelerinin, mi'râcının, hicretinin, bazı vasıflarının beyanı, nükte ve nasihat, kötü fiillerden nehyetme, risâletin tebliği, Hz. Peygamber'in vefatı, hâtime."⁷

Muhtevasından yola çıkarak ilk bakışta *Vesîletü'n-Necât'a*, muhtasar-müfid-manzum bir Siyer-i Nebî denilebilir mi? Eser, bir Siyer-i Nebî sayılabilir mi? Sayılırsa ne tür bir anlatım ve üslup tercih edilmiştir? Yoksa bu manzum eser, kendinden öncekilerden etki alan, sonrakileri de etkileyen kendi türünün özgün bir örneği midir? Bu soruların tartışılması gerekir. Bunun için "tevhid, dua-hâtimetü'l-kitâb" kısımlarını ayrı tutarsak Hz. Peygamber'den bahseden diğer başlıklar altında neler söylendiğine kısa kısa işaret etmekte yarar vardır.

Çelebi, veladet bahrinde önce doğumunu anlatacağı zâtın kişiliği hakkında öz bilgiler verir ve okuyucunun dikkatini bu hususa teksif eder. Buna göre "O, sözü şirin, özü temiz, peygamberlerin ve evliyanın önderidir. O bir meş'aledir, müjdecî, uyarıcı, imam/önder, yüksek himmetli, nurlu, kerem sahibi, kelîm (vahyile Allah ile konuşan), şefâat edici, itâatlı, ayıpsız ve kusursuz, güzel yüzlü, kalbi safâ, mürteza (memnun kalınan), Mustafâ ve Müctebâ'dır. İyiliği yayan, kötülüğe engel olandır. Allah'a çok şükreden, insanları hidayete sevkeden, seçilmiş, Halîlullah, Habîbullâh, Ta-Hâ, Yâ-Sîn, Emîn'dir. Âlemlere rahmettir, Muhammed'dir, Mahmûd'dur. Halk içinde Hakk'ın sevdiği, daima Kur'an'da anıp öğdüğüdür..."⁸

Yaratılışla ilgili olarak eserde hakikat-ı Muhammediye veya Muhammedî nur öne çıkmaktadır. Buna göre Hz. Âdem yaratılınca Muhammedî nur alınca konulmuş, ondan itibaren müteselsilen cedler yoluyla aktarılmış ve Hz. Peygamber'in babası ile annesine kadar ulaşmıştır. Doğum esnasında annesi bir nur görmüş, bu nur doğduğu evin üstünden göklere yükselmiş ve bütün cihanı aydınlatmış. Ellerinde bayrak taşıyan üç melek, birini Doğu'ya, birini Batı'ya, birini de

⁷ A. Necla Pekolcay, "Mevlid", DİA, XXIX, 486.

⁸ Necla Pekolcay, a. g. e., s. 82-84.

Kâ'be'ye dikmişler, bu esnada melekler de gökten saf saf inip evi ziyaret etmişler, yüzleri nurlu hurîler de bölük bölük gelmişler, hava üzere melek tarafından bir döşek döşenmiş. Susuzluğunu gidermek için bir kâsede çok lezzetli bir şerbet ikram edilmiş. Duvar ansızın yarılıp üç hurî görünmüş, Âmine'nin yanına gelmişler, selâm verip kutlu doğumu müjdelemişler, bir ak kuş gelip kanadıyla arkasını kuvvetle sığamış ve kutlu doğum gerçekleşmiştir.

Süleyman Çelebi, Peygamber Efendimizin doğumunu anlattığı bölümün devamındaki faslda doğumuyla dünyamızı şerefliendiren zâta, kâinatın bütün zerreleriyle - lisân-ı hâl ile - "merhaba!" diyerek şâd ü handan oluşunu/sürurunu, sevincini anlatır ve Resûl-i Ekrem'in kıymetinin bilinmesine dikkat çeker:

Kâinatta yaratılmış olan tüm varlıklar bu doğumla şenlenmiş, gam-keder dağılıp gitmiş, bu neşe içinde cihanın bütün zerreleri ortaklaşa "merhaba!" diye seslenmişlerdir. O, âl-i sultandır, kân-ı irfandır, sırr-ı fûrkandır, derde dermandır. Güzellik bahçesinin bülbülüdür, Cenâb-ı Hakk'ın Habîbî'dir. Allah'ın insanlık ufkunda açtığı güneş ve aydır. O, Hakk'a manen en yakın olandır; ümmetin âsî olanlarının sığınağı, çâresizlerin ise şefâatçısıdır. O, manen ebedî dirilikle diridir, âşıkların ruhlarına aşk ışığını sunandır. Halîl İbrahim Peygamber'in göz bebeği, Yüce Mevlâ'nın Habîbi ve has kuludur. Her iki cihanın padişahu olup, kâinat onun şevkiyle hâsıl olmuştur. Onun güzelliği ayın on dördü gibi parlar. O, gariplerin, muhtaçların ve düşkünlerin sığınağıdır. Gönül derdinin dermanı, yaratılmışların ve bütün peygamberlerin sultanı, evliya ve asfiyânın, Allah'ın has kullarının da gözünün nurudur. Risâlet tahtına son peygamber olarak en son oturan, peygamberlik sayfasını mühürleyendir. Nuru, kâinatı aydınlatmış, gül gibi açan güzelliği bütün âlemi gül bahçesine çevirmiştir. Dalâlet ve cehâletin karanlığı onunla ortadan kalkmış, marifet bahçesi de onunla kemâl bulmuş, onun nuru âlemi aydınlatmış, gül cemâli âlemi gül bahçesine çevirmiştir.

Çelebi, Hz. Peygamber'in mucizelerinin sayıya gelmeyecek kadar çok olduğunu belirttikten sonra onlardan birkaçına değinir:

Buna göre onun bedeninin gölgesi görünmezdi, gövdesi baştan ayağa nurdu, bulut onu gölgelerdi. Önünü de görürdü, gerisinde olan biteni de. Uzaktaki sesleri yakındaki gibi işitirdi. Teri gül kokusunu andırırdı. Eliyle toprağı düşmanın başına saçınca kör olmuşlardı.

Parmağıyla işaret edince ay ikiye ayrılmıştı. Ağaçlar ona reveransla adeta selâm verirdi.⁹ Çelebi, daha sonra Mî'râcı, Siyer-i Nebî kaynaklarında yer aldığı vechile ve bilinen heyecanlı üslubu ile anlatır. Buna göre Cenâb-ı Hakk'ın daveti üzerine Cebrail gelip Ümmühani evinden Burak ile onu alıp Mescid-i Aksa'ya götürdü, Peygamberlerin ruhu ona tabi olarak iki rekât namaz kılındı, sonra nurdan bir merdivenle gök katları aşıldı, gök ehli "merhaben bik!" diyerek eriştiği yüksek derece münasebetiyle onu kutladılar. Beş vakit namaz farz kılındı, keyfiyet ve kemiyetten uzak olarak Rabbü'l-âlemîn'in huzuruna icabetle Hakk'ın gösterdiği anlatıma sığmaz güzelliklere şahid oldu ve menziline geri döndü.¹⁰

Süleyman Çelebi, *Mevlid* merasimlerinde pek tilavet olunmayan "*Resûl-i Müctebâ'nın vasıflarının beyanı*"nda özellikle Resûl-i Ekrem'in kulluğu ve ahlâkî kişiliği hakkında değerli bilgiler aktarır:

Buna göre onun ahlâkı, bütünüyle Kur'an ahlâkıydı. Cenâb-ı Hak onu Kur'an'da öğdü, "sensin alâ hulukın azîm" dedi. Halk ile ilişkilerinin esası güzel ahlâktı. Güzel ahlâk ile halk ona bağlıydı. Hakk'ın tecellisi olan nurlara mazhar olmuştu, onun özünde Hakk'ın lutufları mevcuttu. O ilim okyanusuydu, güzel huy ve cömertliğin cevheriydi. Mübarek çehreli, ay alınıydı, güzelliğinin harmanında Yusuf, başak toplayıcıydı. Gece gündüz sürekli tâat üzereydi, bu sebeple de efendiler efendisiydi. O, levlâk elbisesi giyinmişti, dolayısıyla kalbi tertemizdi, kindarlıktan ve husûmetten uzaktı. Çünkü onun kalbi Hak aşkı ile dolmuştu. Gerçi o, iki cihanda şahtı, fakat fakir ve âcizlere yoldaştı. Mütevazıydı, güzel yüzlüydü, kadr ü kıymeti yüksekti, yalandan uzaktı, her işi samimi ibadetti. Bir an olsun nefsin arzusuna uymadı, gaflet uykusuna dalmadı. Hep haktan yanaydı, adaletliydi, zulme karşıydı. Yüceler Yücesi tarafından seçilmiş bir peygamberken bir yoksul gibi aba giyerdi. İşi tevazu ve kanâatti. Sözü yumuşak ve tatlıydı, kimseyi, hor görmezdi, üzmezdi, hiç kimseyi kötülemezdi. Her zaman Allah'ı zikreder, Hak'tan her ne gelse daima şükrederdi. Canını hurs ateşine hiç yakmadı, Hakk'ın haram kıldığına da hiç bakmadı. Hayatı

⁹ Necla Pekolcay, *Mevlid-Süleyman Çelebi*, s. 100-107.

¹⁰ Necla Pekolcay, *a.g.e.*, s. 108-117; Süleyman Çelebi, *Mevlid Vesilet-ün-Necât*, (haz. Faruk K. Timurtaş, 1000 Temel Eser, Devlet Kitapları, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970), s. 108-119; Mî'rac bölümündeki beyitlerin şerhi için bk. Hüseyin Vassaf, *Mevlid Şerhi Gülzâr-ı Aşk*, (haz. Mustafa Tatçı-Musa Yıldız-Kaplan Üstüner, Dergâh Yayınları, İstanbul 2006), s. 434 - 568.

boyunca hiç yalan söylemedi, yalan söylemeye de hiç niyetlenmedi. Söz ve davranışlarıyla hiç kimseyi incitmedi. Allah'ın buyruklarına uygun davrandı O, Allah'ın sevgili kuluydu.¹¹

Bunu müteâkıben Çelebi, "nasihat" başlığı altında Peygamber ahlâkından örnekler vererek onun ahlâkıyla ahlâklanmanın önemini vurgular.¹²

Çelebi, daha sonra Resûl-i Müctebâ'nın İslâm'ı nasıl yaydığına kısaca değinir; insanları Allah'a imana, kendi peygamberliğini tasdiğe ve doğru yola davetini, zaman içinde insanların bölük bölük İslâm'a girdiklerini, dinin cihadla sağlam bir şekilde ayakta durduğunu ve nihayet dinî yayma yolunda üstün başarılar sağladığını ifade ile vefatının yaklaştığını söyler.¹³

Sonra Nebiyy-i Muhterem (asm.)'in vefatı ânını devrin ve etkilendiği edebî metinlerin tesiriyle hayal unsurunu da zaman zaman devreye koyarak/kurgulayarak ilgi çekici bir üslupla anlatır:

Cibril son kez geldiğinde karalar giyinmiştir. Hz. Peygamber niçin karalar giyindiğini sorduğunda bundan böyle vahy getirmeyeceğini, bu son gelişi olduğunu, ölümünün yaklaşması itibariyle tüm gök ehlinin karalara bürünerek yas tuttuğunu söyler. Azrail de Resûl-i Ekrem dünyada kalmayı dilerse geri dönüp gideceğini, Hakk'a yürümek murad ederse görevini yapacağını ifade eder. Bu esnada Cebrail, Hz. Resûl'e, "Celîl sana müştaktır" diyerek Cenâb-ı Hakk'ın, Habîbini yanına almak istediğinden haber verir. Bunu duyan Resûl-i Ekrem (asm.), Azrail'den görevini yapmasını ister. Bu esnada ümmetine "cehd etsinler, sünnetimi terk etmesinler, doğru yolu bırakıp eğri gitmesinler" diye vasiyetler kılar. Vasiyet ve nasihatlerini tamamladıktan sonra ruhunu teslim eder. Çelebi, bu son anı " Ey Mustafa âşıkları, biliniz ki, Mustafa'nın canı Hakk'a erdi" diye noktalar. Geride kalanların hasretle feryadını da son derece edebî bir zenginlik içinde anlatan Çelebi, "O hüma kuşu uçunca bütün halk feryada başladı, insanlar sabır yakasını yırtıp açtılar, başlarına hasret toprağını saçtılar. Yer gök ehli hepsi ağlaştılar, bu ateşle hep beraber canlarını dağladılar. Yerler gökler, inilti, feryat, hây hây, vây vây ile doldu" diyor. Bu hüznün içinde dertlenen ashab nihayet şöyle dediler: "Ne edelim, mademki Hak emridir,

¹¹ Necla Pekolcay, *Mevlid-Süleyman Çelebi*, s. 119-121.

¹² Necla Pekolcay, *a.g. e.*, s. 124-132.

¹³ Necla Pekolcay, *a.g.e.*, s. 134-137.

sabredelim. Mademki Mustafa cihandan sefer kıldı, o halde hiç kimse dünyadan vefa ummasın. Her kim dünyaya geldiyse (vakti gelince) öteki dünyaya gider. Bizim de buna göre yol hazırlığını yapmamız gerekir.”¹⁴

*Mevlid'*de İşlenen Konulara Tarihçi Gözüyle Bir Bakış

Hiç kuşkusuz Süleyman Çelebi Osmanlı'nın kuruluş döneminde Bursa'nın gazâ ve seferlere merkezlik ettiği, devletin güçlenmesi adına kurumlaşmanın hızlandığı, sosyo-kültürel ve ekonomik hayatta canlılığın hissedildiği, buna paralel olarak da farklı sebeplerle siyasî çalkantıların sıkça yaşandığı bir dönemde eserini yazmıştır. Önemli bir ilim muhitinde yetişmiş olması, bir süre Divân-ı Hümâyûn imamlığı yapmış olması, Ulu Cami gibi önemli bir camide imam olması, Emîr Süleyman'a hocalık-musâhiblik yapması ve Emir Sultan Hazretlerinin sohbetine katılmış olması, onun ilim ve kültür seviyesi hakkında bilgi veriyor. Dolayısıyla İslâm tarihinin Siyer-i Nebî'ye geniş yer veren kaynaklarına vakıf olduğu rahatlıkla ifade olunabilir. Dolayısıyla onun, *Mevlid'*ini yazarken akademik bir tetkik gayesiyle yola çıktığı ve sadece önceki kaynaklardan yararlanarak bir bilgi aktarımı yaptığı söylenemez. Buna karşılık o, Hz. Peygamber'i sevmek ve sevdirmek, ümmetin ona olan sadakat, ittiba ve muhabbetini canlı tutmak gayesiyle yola çıkmış, merkeze onun sevgisini koyarak dinî hayatı coşkulu yaşayabilmeyi ve okuyup dinleyenlerde de bu duyguyu uyandırmayı ümit etmiş olmalıdır. O, bunu yaparken kendisinden önce yazılmış olan manzum *Mevlid*-i Nebî formlarını değerlendirip geliştirmiştir ki, Erzurumlu Darîr onlardan sadece biridir.¹⁵ *Mevlid* formunda kaleme alınmış eserlerin de naatlar, kasîdeler ve mi'raciyeler gibi edebî metinler arasında önemli bir yeri olduğu malumdur. Bu edebî türlerde yazarlar o tarzın öğelerini kullanırlar, ilmî çalışmalarda olduğu gibi rivayet tenkidi yapmazlar, bunun yerine kaynaklarda olmakla birlikte daha ziyade edebî türün geleneğinde yer alan ve kendine mahsus hayal unsurunun da zaman zaman devrede olduğu tasvirî anlatımı tercih ederler.

Esasen Çelebi'nin tüm bahirlerde verdiği bilgiler özü itibariyle İslâm tarihinin ana kaynaklarıyla uyuşmaktadır. Meselâ "Tevhid Bahri"nde, "kitab için özür" faslında,"hâtime ve dua" kısmında

¹⁴ Necla Pekolcay, *Mevlid-Süleyman Çelebi*, s. 137-160.

¹⁵ Erzurumlu Darîr'le ilgili bir çalışma için bk. Leyla Karahan, *Erzurumlu Darîr*, MEB Yayınları, İstanbul 1995.

nakledilenlerin tamamı, Kur'an'da, Sünnet'te ve sahîh Siyer-i Nebî kaynaklarında referansları olan bilgilerdir. Keza, "Veladet Bahri"nde Hz. Peygamber'in doğumu anlatılmadan önce ve anlatıldıktan sonra kutlu doğumu nakledilen Resûl-i Müctebâ ile ilgili özel fasllarda ele alınanların hemen hemen tamamı Kur'an, Sünnet ve Sahîh Siyer-i Nebî kaynaklarından beslenmekte olup bu bilgiler Hz. Peygamber'in sevdirmesi ve örnek alınması gayesiyle ve etkileyici bir üslupla dile getirilmiştir.

Eserde mevlid-i Nebî ele alınırken Hz. Peygamber'in nûrunun ve rûhunun en önde yaratıldığı, peygamberlikte son fakat yaratılıştaki ön olduğu görüşü ifade edilir. Bu husus hadis kaynaklarında, Siyer-i Nebî kaynaklarında yer almakla beraber daha ziyade tasavvufî anlayışın etkisiyle derinlikli olarak dile getirilmiş olmalıdır. Bu noktada şu söylenebilir: *Vesîletü'n-Necat'*ın fikrî temelini "Hakikat-ı Muhammediye diye ifade edilen varlığın sebebinin ve merkezinin Hz. Peygamber olduğu ve ancak ona beslenecek samimi muhabbet ve ittiba ile dünyevî-uhrevî saâdete erişilebileceği düşüncesi" teşkil eder. Başta tasavvufî yaklaşım olmak üzere bu bakış tarzı İslâm âlimleri arasında oldukça yaygındır.¹⁶ Dolayısıyla Süleyman Çelebi bu konuda çizgi dışı bir şey söylemiş değildir, aksine türü içinde ve tarzı üzere yazılanlardaki mevcut kadim yaklaşımı kendine mahsus bir üslupla son derece zengin bir muhteva içinde nakletmiştir. Bu konuda Hz. Peygamber'den rivayet edilen bir hadis şöyledir: "Henüz Âdem ruh ile ceset arasında bir kıvamda iken ben Allah'ın kulu ve peygamberlerin sonuncusuydum. Size bunun yorumunu bildireyim. Ben, atam İbrahim'in duası, kardeşim İsa'nın müjdesi ve annemin rüyasını gördüğü peygamberim. Annem beni dünyaya getirirken rüyasında kendisinden Şam saraylarını aydınlatan bir nurun çıktığını gördü. İşte peygamberlerin anneleri böyle rüyalar görürler."¹⁷ Bu bilgiye kısmen İbn Hişam'ın "*es-Sîretü'n-Nebeviyye*"sinde yer verildiğini görüyoruz. Nakledildiğine göre Abdullah'ın iki kaşı arasında gördüğü bir nur sebebiyle bir kadın onunla evlenmek istemiş, fakat Abdullah, Âmine bt. Vehb ile evlenmişti. Daha sonra Abdullah önceki hanımla karşılaştığında hiç ilgilenmediğini görünce bunun sebebini sormuş ve kadın "alında parlayan ışığın artık

¹⁶ Bu konuda derinlemesine bir araştırma ve tahlil için bk. Süleyman Uludağ, "Süleyman Çelebi'nin İnanç ve Fikir Dünyası", *Süleyman Çelebi ve Mevlid*, s. 182-209.

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 127-128.; Farklı varyantları için bk. Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, Beyrut, 1351, 3. baskı, I, 265-266, hadis no: 827.

görünmediği"ni söylemekle yetinmişti.¹⁸ Doğumdan önce Âmine'ye rüyasında "insanların hayırlısına ve efendisine hamile olduğu, onu dünyaya getirdiği zaman hasetçilerin şerrinden koruması için Yüce Allah'a sığınması ve adını Muhammed koymasının söylendiği..."¹⁹ rivayetini doğum esnasında Basra veya Şam tarafını aydınlatan bir nurun zuhur ettiği bilgisi desteklemektedir. Eserde o gece ebelik görevi yapan hanımların görgü tanığı olarak aktardıkları, "evin nurla dolduğu, yavrunun secdeye kapandıktan sonra dua vaziyeti alarak ellerini açıp gözünü semaya çevirdiği, doğumla birlikte ortaya çıkan bir ışığın Şam saraylarını ve çarşılarını aydınlattığı, mağrip ile maşrik arasını doldurduğu,²⁰ çocuğun göbeği kesilmiş, sünnet edilmiş ve beyaz renkli kumaştan bir kundağa sarılmış ve kem gözlerden özenle korunmuş olduğu" bilgilerine²¹ yer verilir. Nur bağlantılı aktarımların bir açıklaması olarak kaynaklarda "bu nurun Hz. Peygamber'in zuhuruyla Şam dahil dünya üzerinde şirki ve dalâleti ortadan kaldıran İslâm'ın hidayet nuru olduğu" yorumuna yer verilir.²² Nitekim Hz. Peygamber'in bir nur olarak gönderildiğine dair âyetler de vardır.²³ Hz. Peygamber'in doğumu anında Kisrâ'nın sarayının yıkılması, Mecusî ateşlerinin sönmesi v.bg. rivayetler²⁴ ise genellikle İslâm âlimlerince şöyle yorumlanmaktadır: "Hakikat şu ki, yıkılan, Kisrâ'nın sarayı değil, bütün İran'ın saltanat ve ihtişamı, Bizans'ın ezici kuvveti, Çin'in azameti idi. Sönen ateş, Mecusîlerin mabedlerinde parlayan alevler değil, bütün dünyadaki küfr ve dinsizlik ateşi idi. Kuruyan şey, Sava Gölü değil, putperestliğin zulmü, Zerdüştlüğün kuvveti, Hıristiyanlığın tahakkümüydü."²⁵ Hz. Peygamber'in doğduğu günlerde bir Yahudî'nin "Ahmed'in Yıldızı bu gece doğdu!" dediği ve peygamberliğin İsrailoğulları'ndan gittiğini söylediği tarzındaki Hassan b. Sâbit

¹⁸ İbn Hişam, *es-Sîre*, I, 165; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 95-97.

¹⁹ Bk. İbn Hişam, *es-Sîre*, I, 166; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 98; Taberî, *Tarihü'l-Ümem ve'l-Mülûk*, İhyâü'türâsî'l-Arabî, Beyrut ts., II, 126.

²⁰ Taberî, *a.g.e.*, II, 125-126; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I, 459; İbn Sa'd, *Tabakat*, I, 102-103.

²¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 102.

²² Bu konudaki rivayetlerin ayrıntılı olarak tenkid ve tahlilini bir arada görmek için bk. Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.101-104.

²³ Meselâ bk. *el-Mâide*, 5/15.

²⁴ Bk. Taberî, *a.g.e.*, II, 131.

²⁵ Şibli, *Asr-ı Saâdet*, (çev. Ömer Rıza Doğrul, Yay. hzr. Osman Zeki Mollamehmedoğlu), nşr., Eskişehir Kütüphanesi, İstanbul, 1973, I, 125.

rivayeti²⁶ genellikle makul karşılanırken, böyle bir anlatımın Mekke’de ticaretle iştigal eden bir Yahudi ile irtibatlandırılarak nakli ise sahih görülmemiştir.²⁷ Bunun dışında eserde yer alan “Hz. Peygamber’in sünnetli doğması, doğum esnasında hurilerin gelip kutlu doğumu müjdelemeleri, yer ve gök halkının bu doğumla büyük bir meserret içinde olduklarını söylemeleri, anneye şerbet ikram etmeleri, üç melek tarafından üç ayrı mekâna bayrak dikilmesi gibi aktarımların”²⁸ rivayet tenkidine tabi tutulduklarında bunların daha ziyade “kurgulama, hayal etme, öyle görme” olduğu anlaşılmaktadır.

Mucizelerin anlatıldığı kısımda verilen örneklerden ayın ikiye ayrılıp tekrar birleşmesi ve mi’râc gibi bir kısmı Kitap ve Sünnet’te yer almakta,²⁹ keza suyun çoğalması mucizesi, peygamberlikten önceki inziva ve peygamberliğin ilk döneminde taşların kıpırdanması, ağaçların reveransı, “Yâ Muhammed!” nidalarının işitilmesi, gördüğü rüyaların gün ışığı gibi aynen çıkması, hicret öncesinde evinden çıkarken kendinî öldürmek isteyenlere toprak atınca görememeleri gibi bazıları ise hem hadis kaynaklarında hemde sahih Siyer-i Nebî kaynaklarının ilgili bölümlerinde yer almakta,³⁰ yüzünün-göğsünün nur gibi parlaması, keza yüzünün ay gibi aydınlık olması gibi diğer bir kısmı da görgü tanıklarınca nakledilmektedir.³¹ Bedenin gölgesinin görünmemesi, bulutun gölgelemesi, terinin gül kokması gibi hususlar ise Delâil, Hasâis, Mu’cizâtün-Nebî türü kitaplarda ve bazı Siyer-i Nebî kaynaklarında yer almakta olup bunların *Mevlid*’e daha ziyade türünün bir tarzı olarak giren tasavvurî eklentiler olduğu düşünülebilir. Hz. Peygamber’in vefatının anlatıldığı kısım ise dört cihetten ele alınabilir. Birincisi, henüz Hz. Peygamber’in vefatına geçmeden önce “ve inneke

²⁶ İbn Hişam, *es-Sîre*, I, 168; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, I, 108-109; Suyutî, *el-Hasâis*, I, 123-124. Hassan b. Sâbit’in o esnada sekiz yaşında olduğu söylenir.

²⁷ Bu konudaki rivayetlerin tenkidi için bk. Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed’in Peygamberliği*, s. 111-112.

²⁸ Mevlanâ Mahmud Abdülbâki, *Meâlimü'l-Yakîn Fî Sîret-i Seyyidi'l-Mürselîn*, s. 20.

²⁹ Bk. İsrâ, 17/1; Buhârî, *Menâkıbu'l-Ensâr*, 41, 42; Nesâî, *salât*, 1; Kâmer, 54/1; Buhârî, *Menâkıb*, 27; Buhârî, *Menâkıbu'l-Ensâr*, 35; Müslim, *Sıfâtül-Münafikîn*, 45.

³⁰ Buhârî, *Vudû'*, 46; Buhârî, *Menâkıb*, 21; Buhârî, *Tefsîr*, 352.

³¹ Hz. Peygamber’in hicrette şehre girerken Medinelilerin bir sevinç belirtisi olarak söyledikleri “ayın on dördü, üzerimize Veda dağının tepelerinden doğdu. Ne mutlu! Artık Allah’a dua ve niyaz eden buldukça bize şükretmek vacip oldu. Ey bize gönderilen aziz Peygamber! Sen bize, itaat edilmesi vacip bir emirle geldin!” tarzındaki anonim neşîdeleri hadis kaynaklarında geçer. Bk. Buhârî, *Menâkıbu'l-Ensâr*, 44.

lealâ hulukın azîm" âyetine³² gönderme yapılarak onun ahlâkî şahsiyetinin aşk u muhabbetle herkese örnek gösterildiği fasldır. Bu fasla Ahzâb sûresindeki "Hz. Peygamber'in tüm mü'minlere her bakımdan örnek gösterildiği âyeti"³³ esas alınmıştır. İkincisi, Hz. Peygamber'in vefatının işlendiği bölümün başında onun üstün kişiliğinin tasvir edildiği ve sünnetine tutunmanın önemini vurgulandığı fasldır ki, Kur'an ve Sünnette yerini bulan son derece özgün-şevkli bir anlatımdır. Üçüncüsü, Hz. Peygamber'in ateşli bir hastalığa yakalanmış olması, hastalığın kronolojisi, safhaları, kaç gün sürdüğü, 17 vakit namazın Hz. Ebû Bekir tarafından kıldırılması gibi hususlardır ki, sahîh Siyer-i Nebî kaynaklarıyla mutabık düşmektedir. Dördüncüsü, eserin türü ve tarzının icabı olarak yer verilen bazı tasvirî anlatımlardır. Cebrail (asm.)'in bir daha vahiy getirmeyeceği ve kendisinden ayrılacağından dolayı karalar giyinmesi, gök ehlinin de bu mateme iştirak etmesi ve Azrail (asm.)'e söylenen hususlarla, cenaze namazının yerler, gökler, melekler, periler tarafından üç gün süreyle kılınması gibi anlatımlar buna dahildir. Devamında "mucibince ashab tarafından namazının kılınarak toprağa verildiği bilgisine yer verilmesi", öncesinde aktarılanların, tarzının ve türünün eklentileri, kurguları olduğunu göstermektedir.

Özellikle *Vesîletü'n-Necât* gibi manzum *Mevlid*'lerde bu kabil rivayetlerin önemsenmesi rahmeten li'l-âlemîn olarak gönderilen Hz. Peygamber'in dünyaya gelişinin bir ihtişam ve fevkaladelik içinde hayal edilmesinin bir sonucu olup, daha ziyade muhabbeti, neşveyi ön planda tutan şairâne tarzın/*Mevlid* türü edebî üslûbun neticesidir. Peygamber muhabbetinde zirvelerde olan Çelebi, Habîb-i Hudâ ve Resûl-i Müctebâ'nın doğumunu böyle hayal etmiştir. Onun dünyaya gelişini sıradan bir doğum gibi görmemiştir. Gönlünde beslediği telakkiye göre onun doğumuna yerde insanlar, gökte melekler ve tüm zerreleriyle kürre-i arz sevinmiştir. Keza aynı çizgide Peygamber (asm.)'in vefatı da sıradan bir insanın vefatından oldukça farklı anlatılmış, rahmeten li'l-âlemîn'in vefatından sonraki hüznü tüm kâinat iştirak ettirilmiştir. Doğum sevincine ve ölüm hüznüne sadece insanların değil, yerlerin, göklerin, dağların, denizlerin, ağaçların, meleklerin iştirak ettirilmesi Resûl-i Müctebâ (asm.)'ya beslenmesi gereken muhabbetin derinliğini ve

³² Bk. Kalem, 68/4. "Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzere sin."

³³ Bk. Ahzâb, 33/21. "Andolsun ki, Resûlullah, sizin için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."

sünnetine uymanın ehemmiyetini vurgulama açısından dikkat çekmektedir.³⁴

Bu noktada Süleyman Çelebi'nin Hz. Peygamber muhabbetini merkeze alan üslûbunun, gelenekten beslendiği kadar içinde yaşadığı toplumla da özdeşleştiği söylenebilir.

Zira Türk tarihinde Osmanlı asırlarına bu açıdan bakınca Osmanlı dünyasında bu sevginin her meslekten insan tarafından en etkili biçimde özümsemişi, içselleştirildiği ve sosyal hayatta örneklerle yaşatıldığı müşâhede edilmektedir. Osmanlı için Hazret-i Muhammed sevgisi, en önemli gönül değerlerinden biriydi, Allah'ın rızasına götüren bir yoldu. Bu sevgi, fert ve toplum için huzur, mutluluk, moral, neşe ve ümit kaynağıydı.³⁵ Nitekim devletin kurucusu Osman Gazi, Allah rızasına uygun işler yapmayı, ilâhî emirlerin gereğini yerine getirmeyi, dinî hizmetlerin yerli yerince yürütülmesini, dîn-i Muhammediye'yi savunmayı dava bildi. Nebiyy-i Muhterem sevgisiyle başarı kapılarının kendisine açıldığını hissederek muhabbet-i Nebevî'nin dîn-i Muhammediye'yi koruma ve gayeye erişme hususunda ne gibi manevî bir güç kaynağı olduğunu oğlu Orhan Gâzi'ye vasiyet yoluyla intikal ettirdi.³⁶ Orhan Gâzi ve diğerleri cedlerinin bu nasihatlerine şahsen uydukları gibi bu manevî mirası evlâtlarına da aktardılar.³⁷ Bu süreçte Süleyman Çelebi, Timur tahribatının yaralarını, Peygamber sevgisini mısra mısra işleyen *Vesîletü'n-Necât* adlı *Mevlid*'iyle sarmak istedi. O,

³⁴ Nitekim Bakî'nin (ö.1600) Şehâbeddin Ahmed b. Hatîb el-Kastallanî'nin *el-Mevâhibü'l-Ledünniyyesi*'nin ilavelerle bir tercümesi olan *Meâlimü'l-Yakîn Fî Siret-i Seyidi'l-Mürselîn*'inde şöyle bir tasvirî anlatıma yer verilir: "...Âmine Hatun'un gözlerinden perde kaldırılmıştı. Doğu ile batı arasını temaşa ederek diyordu ki: bir bayrak doğuda, bir bayrak batıda, bir bayrak da Kâ'betullah üzerine dikilmişti... Doğduğu esnada Hz. Muhammed'i secdeye vararak Allah'a yalvarıp yakaran kimse gibi parmağını göğe kaldırmış gördüm. O sırada aniden bir ak bulut gelip Muhammed'i kapladı, bir zaman onu göremez oldum. Kulağıma, maşrik ve mağribi dolaştırın, deryaları gezdirin, ta ki mahlûkat Muhammed (sav.)'i ismiyle sıfatıyla bilsinler sözleri geliyordu. Az zaman sonra bulut kaybolup gitti..." Bk. Mevlâna Mahmud Abdülbâki, *a. g. e.*, s. 20.

³⁵ *Âşıkpaşazâde Tarihi*, s. 69-70; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nüma*, (hızr. F. Reşit Unat-M. Altay Köymen), I, 339; *Oruç Beğ Tarihi*, (hızr. Atsız), s. 52-53; *Müneccimbaşı Tarihi*, s. 265; *Hayrullah Efendi Tarihi*, I, 14; *Solakzâde Tarihi*, s. 3; Hoca Mehmed Saadeddin Efendi, *Tâcü't-Tevarîh*, I, 3; Taşköprüzâde, *Tarih-i Sâf-Tuhfetü'l-Ahbâb*, s. 8; Seyyid Ahmed b. Seyyid Zeynî Dahlan, *Fütûhât-ı İslâmiyye*, II, 59.

³⁶ *Tayyarzâde Ahmed Atâ, Tarih-i Atâ*, s. I, 9 vd.

³⁷ İsmail Belig, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân*, s. 17; Abdülkadir, *Bursa Tarihi*, s. 68; Ahmed Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*, s. 115.

muhabbet-i Nebevî'yi cedlerinden bir emanet olarak miras aldı, gönlünde mayaladı, sorumluluğunu omuzlarında hakkıyla taşıdı ve ata vasiyeti olarak sonrakilere aktardı. Önce giden yolcular bu sevgiyle yol almıştı, sonrakiler de bununla istikametlerini koruyup hedefe müteveccihen hızla yürüyeceklerdi. Osmanlı toplumu İmam Bûsîrî'nin (ö. 1296-97) *Kasîde-i Bürde'sini* ve Yazıcıoğlu Mehmed'in (ö. 1451) *Muhammediye'sini* de aynı tesirle sevmiş ve asırlarca baş ucu kitabı olarak okumuş, bu kitaplarda ifade edilen Peygamber sevgisini mutlu günlerine ortak etmişti.

SONUÇ

Süleyman Çelebi'nin *Mevlid'i*, Âşık Paşa'nın *Garibnâme'si*, Darîr'in *Siyer-i Nebî'si*, İmam Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürdesi* ve Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediye'si* gibi merkeze Hz. Peygamber muhabbeti konulmak suretiyle dinî hayatı haz ve vecd üzere yaşayabilme heyecanını kazandırma gayesi güden öğretici eserler arasında sayılabilir. Hz. Peygamber'e sevgi beslemeyi, onun ahlâkını örnek alarak şefâatına erişmeyi merkeze alan kendi türünde ve tarzında muhtasar-müfid bir eser olarak düşünülebilir. Adının "Vesîletün-Necât: Kurtuluş Vesilesi" olması da bunu göstermektedir. Yani bu, yazar açısından sadece bilgi verme, okuyan ve dinleyen açısından da sadece bilgi alma değil, Hz. Peygamber muhabbeti için irade koyma, istek edinme, şevk verme ve şevk alma kitabıdır. Nitekim asırlardır dünya coğrafyasındaki farklı bölgelerde hayatını idame ettiren Türk insanı ve akraba toplulukları Vesîletü'n-Necât'ı, Hz. Peygamber'le ilgili bilmediklerini öğrenmek için değil, âhir zaman nebîsine olan muhabbetini tazelemek, canlandırmak adına okumakta veya dinlemektedir. Asırlar içinde nice hayır sahipleri, kurduğu vakıfların vakfiyelerinde öldükten sonra *Mevlid* okunmasını, iştirak edenlere akide ve baldan hazırlanmış şerbet ile pilav ve zerde ikram edilmesini, fakara ve mesakînin doyurulmasını Sevgili Peygamberimizin şefaatına erişmek niyetiyle vasiyet etmişlerdir.³⁸

³⁸ Eski vakıflarımızın vakfiyeleri tetkik edildiği zaman "Peygamber Efendimizin Rûh-ı mutahhari için Cüz, Mevlid, Muhammediye, Naat ve Mi'râciye okumakla ilgili fonların oluşturulduğu" görülür. Kültür tarihimizde önemli bir yer tutan bu vakfiyelerin bir kısmında ise "cemâat-ı müslimîni, fakara ve mesâkîni doyurmak" kaydı da vardı. Böylece bir yandan çeşitli toplum kesimleri Hazret-i Peygamber sevgisi etrafında bir araya gelirken, öte yandan yapılan ikramlarla sosyal adaletin yaygınlaşmasına katkı sağlanmış olurdu. Bu tür vakıflardan bazı örnekler için bk. Mefail Hızlı, "Osmanlılarda Hz. Peygamber Sevgisi", *Diyanet İlmî Dergi -Peygamberimiz Hz. Muhammed Sallallahu Aleyhi Ve Sellem- Özel Sayı-*, Ankara 2000, s. 519 - 526; Ali

Kafkaslarda ve Balkanlarda farklı dilleri konuşan akraba topluluklarının da asırlar boyunca anlamına eremese de birtakım merasimlerde Çelebi'nin *Mevlid*'ini okumaları bu düşünceyi desteklemektedir.³⁹ Dolayısıyla buna münhasıran bilgi verme tarzında Siyer-i Nebî demenin uygun olmayacağını düşünüyorum. Zira bu, bir *Mevlid* kitabıdır.⁴⁰ Bu kabil eserler, hem kaynaklardan hem de gelenekten beslenirler, insanların konulara bakış biçimi, algılamaları, gönül dünyaları onları ilgilendirir ve etkiler. Bu kabil eserlerin uzun ömürlü olmalarının sebebi, kaynaklarla birlikte geleneği de yani yaşayan insanı, toplumu, dinî ve kültürel çevreyi de kucaklayabilmeleri, Hz. Peygamber sevgisi kapsamındaki kadîm mirası günümüze taşıyabilmeleridir. Bu bağlamda *Vesîletü'n-Necât*'ın en mühim özelliği, merkeze aldığı muhabbet-i nebevî ile eğitici ve yol gösterici olması, her kesim tarafından bir biçimde anlaşılabilir, paylaşılabilir, yaşanabilir, yansıtılabilir bir başucu ve yastık altı kitabı olmasıdır. Çelebi, *Vesîletü'n-Necât* ile geçmişin bir fotoğrafını çekerek kültür taşıyıcılığı görevini başarıyla yapmış, kendi dönemi için türünün ve tarzının öğelerini ve argümanlarını en güzel şekilde değerlendirerek sahasında ideal bir model oluşturmuş ve ilgi alanı itibariyle bir gelecek tasavvuru ortaya koyabilmiş, yalnız Türkiye sınırlarında değil, Balkanlar'da, Kırım'da, Gürcistan'da, Kerkük'teki akraba topluluklarında ve daha başka diyarlarda onu okuyup dinleyenler, Hz. Peygamber sevgisiyle kucaklaşmışlardır.

Günümüzde bu tarzın mensur örneklerine kısmen rastlanmakla beraber asrımızın acılarını ve sevgilerini yoğurup yansıtan ve insanımızı

İhsan Karataş, "Osmanlı Toplumunda Mevlid Vakıfları -Bursa Örneği-", *Süleyman Çelebi ve Mevlid*, s. 34-42; Mefail Hızlı, "Mevlid'e Dair Bazı Belgeler ve Bilgiler", *a.g.e.*, s. 41-50; Salih Pay, *Bursa İvaz Paşa Külliyesi*, (Eğit-San Yayınları, Bursa 1996), s. 11.

³⁹ Bu konuda yeterli bilgi için bk. Süleyman Çelebi ve *Mevlid*: Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri Sempozyum Kitabı, (ed. Mustafa Kara-Bilal Kemikli), Tebliğler: Metin İzzeti, "Rumeli İnsanında Peygamber Sevgisi"; Vedat S. Ahmed, "Bulgaristan Müslümanları Arasında *Mevlid* Geleneği"; Fehim Nametak, "Bosna-Hersek'te *Mevlid* Geleneği"; Raim Gafarov, "Günümüz Kırım'ında *Mevlid*"; Kemal Ateşoğlu, "Gürcistan'da (Acara-Batum'da) *Mevlid* Geleneğinin Önemi, İslâm'ı Koruma ve Yaşatma Açısından Rolü"; Ayrıca bk. Necla Pekolcay, "Süleyman Çelebi'nin (ö. 825/1422) Asıl adı Vesîletü'n-Necât Olan Meşhur Eseri", *DİA*, XXIX, 485-486; Ahmet Özel, "*Mevlid*", *DİA*, XXIX, 477; Muhammed Aruçi, "Balkanlar'da *Mevlid* Geleneği", *İnsanlığın Tükenmeyen Ümidi Peygamberimize*, s. 68-69.

⁴⁰ Nitekim edebiyatçılar da Çelebi'nin *Mevlid*'i hakkında 15. yüz yıl edebiyat çağırının en şöhretli eseri olduğunu söylüyorlar.

huzura kavuşturan manzum Siyer-i Nebî'lerin, *Mevlid*'lerin, naat ve kasîdelerin özlenen derinlikte ve doğallıkta yeteri kadar yazılıp söyleniyor olmaması Türk dünyasının mevcut gelenekle zayıflayan bağlarını gözden geçirmesini gerekli kılmaktadır. Bu sempozyum bu açıdan da büyük önem taşımaktadır.